

Валентина Павлівна КОРЖ,

професор кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертизи, факультету №6, Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, Почесний працівник прокуратури України

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИННОЇ ТЕХНОЛОГІЇ
КОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

За даними світових рейтингів в Україні щороку масштабно і системно поширюється корупція у сфері політики, економіки, на всіх ланках державного управління, в судах, прокуратурі, правоохоронних органах, бізнес структурах. Корумповані керівники найвищого рівня(корупційна еліта) створили систему корумпованих відносин, яка пронизує усі рівні державної влади і управління. Організатори тіньового бізнесу, лідери організованої злочинної діяльності, за допомогою корупції, політичного лобізму незаконно привласнили значну частину державної власності, проникли в політичні, державні інститути, засоби масової інформації, впливають на формування законодавчої, виконавчої та судової влади. Вони володіють величезним кримінальним капіталом, окремі з них мають депутатський мандат, а тому лобіюють прийняття законів в своїх корисливих інтересах. Формальна, непродумана, хибна політика можновладців, їх правове невігластво, політична кон'юнктура депутатського корпусу зруйнували і продовжують руйнувати наукові школи, правові інститути у сфері конституційного, кримінального, криміналістики, кримінального процесуального права, кримінології та вітчизняні процесуальні традиції, позитивний досвід роботи оперативних, слідчих органів прокуратури та суду. І як результат в окремих положеннях КПК, КК, та Законі « Про Прокуратуру», інших законах викладено псевдонаукові дефініції, змішування функцій, деформація повноважень і процесуального статусу слідчого, прокурора, судді. Це призвело до хаосу та безладдю, утворенню юридичних колізій у правотворчості та правозастосуванні, неузгодженості у судовій практиці, порушенню законності, прав учасників процесу, суттєвого погіршення конституційних прав і свобод людини і громадянина на досудовому слідстві і в суді.

На жаль, сучасна антикорупційна політика, антикорупційне законодавство України неадекватно розмірами і темпам зростання корупції в Україні .У зв'язку з цим, актуальними для науки і практики криміналістики є проблеми визначення структури злочинної технології корупційної діяльності, організованої злочинної діяльності в сфері економіки, розробка криміналістичної кваліфікації корупційних злочинів, формування криміналістичної характеристики корупційних злочинів, удосконалення методики розслідування окремих видів корупційних злочинів, розробка

методики розслідування злочинів корупційної спрямованості, методики розслідування злочинів, пов'язаних з корупцією.

За даними органів прокуратури України, кожен шостий злочин в сфері економіки пов'язаний з корупцією, а тому вона є основною ознакою організованої злочинної діяльності. Організатори злочинного і тіньового бізнесу заздалегідь продумують: вибір сфери злочинного посягання, технологію злочинної діяльності, способи забезпечення безпеки злочинної діяльності за допомогою корупційних зв'язків тощо. Вони прагнуть мати «своїх» людей як в органах державної влади, управління, так і в правоохоронних органах (прикриття, «дах»). Корумповані посадові особи надають організаторам злочинного і тіньового бізнесу *корупційні послуги*, а саме: *корупційне сприяння, корупційне заступництво, корупційний протекціонізм, корупційне втручання, корупційне лобіювання, корупційна протидія, корупційна нейтралізація.*

Слід зазначити, що лідери тіньового та злочинного бізнесу прагнуть купити не окрему послугу корупціонера, а його разом з посадою, і не для разового прийняття рішення в інтересах бізнесу, а для постійного сприяння кримінальній діяльності, корупційного лобіювання їх інтересів. У зв'язку з цим вони особисто або через своїх «рішал» заздалегідь підбирають кандидатури майбутніх корупціонерів, з урахуванням їх спеціального, функціонально-посадового статусу в системі державних органів влади, управління та правоохоронних органів, минулої кримінальної причетності, аморальності, особистісних особливостей, жадібності, боягузтва, рвацтва тощо. За вказаною схемою підбираються «замовні» корупціонери із депутатів, міністрів, прокурорів, суддів, оперативних працівників, а також посадові особи митних органів, державної фіскальної служби, міністерств і відомств. Результати наших досліджень дозволяють зробити висновок про те, що організатори тіньового та злочинного бізнесу заздалегідь планують:

- корупційні зв'язки з посадовими особами владних, управлінських, фіскальних, митних органів, поліції, прокуратури;
- корупційні схеми, що забезпечують ефективність і безпеку злочинної акції, тіньового бізнесу;
- корупційні винагороди («відкати») за певні дії або бездіяльність в інтересах організованої групи, тіньового виробництва.

Таким чином, в умовах ринкових основ господарювання організатори тіньового та злочинного бізнесу, використовуючи корупційні зв'язки, розробляють корупційні схеми і виплачують корупційні «відкати» корумпованим посадовим особам державних органів влади і управління за безпеку злочинної діяльності, повне і успішне завершення злочинних акцій, незаконних фінансових, господарських операцій.

Корупційні зв'язки з посадовими особами владних, управлінських, фіскальних, митних органів, поліції, прокуратури забезпечують організаторам тіньового та злочинного бізнесу реалізацію корупційних послуг. Зокрема:

- *корупційне заступництво* має місце в процесі формування, функціонування тіньового виробництва, злочинного бізнесу в структурі підприємств, приватних компаній, фірм;

- *корупційне сприяння* забезпечує вибір пріоритетної для злочинної діяльності сфери економіки, планування, підготовку та здійснення злочинної акції, приховуванні її слідів;

- *корупційний протекціонізм* має місце під час реєстрації, ліцензування фіктивних фірм, фіктивних фінансових установ; отримання незаконних кредитів; переваг і пільг суб'єктам підприємницької діяльності кримінальної спрямованості; при проведенні тендерів всупереч вимогам законів;

- *корупційне втручання* в діяльність підлеглих посадових осіб, підприємств, установ здійснюється з метою приховування слідів злочинного бізнесу, келійного проведення приватизації, акціонування і заставних аукціонів, тендерів;

- *корупційне лобіювання* інтересів організаторів злочинного та тіньового бізнесу використовується при прийнятті законів, доповнень до них, постанов уряду, рішень, наказів міністерств, відомств та інших нормативних актів;

- *корупційна протидія* проведенню перевірок, ревізій, аудиту, оперативно-розшуковій роботі по виявленню, розкриттю економічних злочинів, тіньового виробництва;

- *корупційна нейтралізація* форм соціального контролю шляхом використанням сучасних телекомунікаційних засобів.

Структурним компонентом корупційних технологій економічних злочинів є корупційні «відкати» (винагороди). У практичній діяльності суб'єктів підприємництва «відкат» розглядається як форма винагороди корумпованим посадовим особам, тобто різновид хабара чиновнику, який забезпечує безпеку злочинної акції та повне і успішне її завершення. Розмір «відкату» встановлюється за домовленістю сторін (7-50%). Так, члени ОЗГ корупційні «відкати» виплачують корумпованим посадовим особам органів державної фіскальної служби за безпеку злочинних акцій, запобігання проведення податкових перевірок або сприяння їх сприятливому завершенню. Організатори тіньового та злочинного бізнесу надавали корупційні «відкати» посадовим особам банківських установ за надання банківських кредитів за фіктивними документами. Слід зазначити, що організатори злочинного бізнесу виплачують корупційні «відкати» політичним діячам, посадовим особам міністерств, відомств, департаментів, управлінь, чиновникам усіх рівнів виконавчої влади за реалізацію корупційних схем, сприяння розвитку і розширенню злочинного бізнесу, забезпечення безпеки злочинної діяльності. Деякі корумповані посадові особи міністерств, відомств, члени уряду при проведенні приватизації, продажу державної власності іноземним компаніям заделегідь визначали суму корупційного «відкату». Зокрема, за договором купівлі продажу заводу «Криворіжсталь» сума корупційного відкату склала 20% від вартості заводу (його вартість 24 млн. доларів)

Вищевикладене дозволяє визначити злочинну технологію корупційної діяльності як системне одержання посадовими особами державних органів влади і управління корупційних винагород («відкатів») за надання корупційних послуг (корупційне сприяння, корупційне лобювання, корупційну протидію, корупційне втручання, корупційний протекціонізм, корупційне заступництво) організаторам тіньового та злочинного бізнесу при виборі сфери економіки і предмета злочинного посягання; плануванні і розробці корупційних схем, здійсненні кримінальних акцій з метою заволодіння рухомим або нерухомим майном та приховування слідів злочинної діяльності.

Криміналістична характеристика злочинної технології корупційної діяльності має певне наукове і практичне значення. Вона являє собою інформаційну базу, одержану в результаті наукового аналізу криміналістичного вчення, узагальнення практики розслідування та судового розгляду корупційних злочинів та злочинів, пов'язаних з корупцією, злочинів корупційної спрямованості, щодо криміналістичних ознак корупційних послуг корумпованих посадових осіб державних органів влади і управління організаторам злочинного і тіньового бізнесу з метою одержання корупційних винагород («відкатів»), яка сприяє побудові та перевірці слідчих версій, оптимізації процесу розслідування злочинів зазначеної категорії та їх запобігання. В практичному аспекті криміналістична характеристика злочинної технології корупційної діяльності слугує слідчому своєрідною інформаційною базою, набором відомостей про *корупційні послуги* організаторам злочинного і тіньового бізнесу, про *корупційні зв'язки, корупційні схеми, корупційні винагороди* («відкати»), яка сприятиме визначенню напрямів розслідування, вирішенню тактико - методичних завдань, з урахуванням конкретної слідчої ситуації.

«Одержано: 20.10.2020»

УДК 343.98

Олексій Васильович КОРНЄВ,

аспірант Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз імені Засл. проф. М.С. Бокаріуса

ПОДАЛЬШИЙ ЕТАП ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ЖИТЛА

Кримінальні правопорушення, відповідальність за вчинення яких передбачена ст. 162 КК України, є вельми поширеними у практиці роботи правоохоронних органів. Водночас методика їх розслідування досі залишається не сформованою. Але така потреба існує не тільки через розповсюдження таких протиправних діянь, а і через необхідність надати дієві рекомендації щодо здійснення досудового розслідування за різними типами порушення недоторканості житла. Зараз протиправні діяння, передбачені ч. 1 ст. 162 КК України являють собою кримінальні проступки, тоді як ч. 2 ст. 162